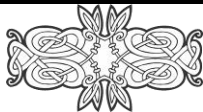

ЕКОНОМІКА СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

THE ECONOMY
OF BUSINESS ENTITIES

УДК 338.24:334.012.64

JEL Classification: M13, M20, O10, L50

Барна Марта

д.е.н., доцент, перший проректор
Львівський торговельно-економічний університет
м. Львів, Україна

E-mail: martabarna@ukr.net

Мороз Світлана

завідувач Полтавського відділення
Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз імені М. С. Бркаріуса
м. Полтава, Україна

E-mail: svitmoroz@gmail.com

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЦЬЙ СФЕРІ

Анотація

Вступ. В умовах сучасної економіки функціонування та якісний розвиток підприємств сектору малого підприємництва значною мірою залежать від ведення державою ефективної регуляторної політики. Необхідними є регулюючі заходи держави щодо розвитку підприємництва, підвищення їх ефективності, вдосконалення методів впливу на підприємницьку діяльність, що буде сприяти вирівнюванню циклічних тенденцій у функціонуванні суб'єктів малого підприємництва, зростанню їх суспільної ролі в соціально-економічному розвитку регіонів і країни, в цілому. У зв'язку з цим, постає доцільність дослідження сучасного стану розвитку малого підприємництва через призму виявлення переваг та недоліків регуляторної політики в цій сфері.

Методи. У процесі дослідження використовувалися методи статистичного аналізу та систематизації; емпіричного синтезу та узагальнення.

Результати. У статті висвітлено наявні прояви покращення окремих важливих економічних показників: збільшення обсягів реалізованої продукції, зростання частки малого бізнесу у ВВП і в загальній кількості суб'єктів господарювання, нарощування активів та капіталу, підвищення продуктивності праці та соціальних параметрів. Виявлено недоліки розвитку малого підприємництва України, серед яких: зменшення кількості суб'єктів малого бізнесу, низька фінансово-економічна ефективність та слабкий фінансово-економічний стан малих підприємств, високий рівень збитковості господарювання, мала чисельність зайнятих і самозайнятих у цьому секторі економіки, скорочення наявних робочих місць, критичні диспропорції та деформації в розвитку сектору малого бізнесу у просторовому та галузевому аспектах.

Перспективи. Оскільки регуляторна політика відіграє стратегічно важливу роль у функціонуванні сектору малого підприємництва, тож дослідження її ефективності та виявлення недоліків дозволить у подальшому сформувати якісне бізнес-середовище, сприятливе для активізації підприємницької діяльності населення, становлення нових та підвищення ефективності господарювання діючих суб'єктів малого бізнесу, збалансованого розвитку підприємницького сектору національної економіки в цілому.

Ключові слова: розвиток, мале підприємництво, регуляторна політика, фінансово-економічний стан, продуктивність праці.

Вступ.

Розвиток малого підприємництва в Україні обумовлюється багатофакторним впливом формування конкурентного середовища в умовах поглиблення ринкових відносин. Посилення позитивних тенденцій і реалізація заходів щодо вдосконалення сфери малого підприємництва знаходяться в прямій залежності від формування цілеспрямованої, послідовної та передбачуваної державної регуляторної політики.

Відомо, що ринкова економіка розвивається циклічно, періоди швидкого зростання і активності господарювання змінюються економічними кризами, падінням темпів виробництва, наявністю значної частини збиткових підприємств в сфері малого підприємництва, низькою ефективністю дрібного підприємництва. В підсумку, є всі підстави стверджувати про нестабільність цього сектора національної економіки та нереалізацію свого значного і економічного, і соціального потенціалу, однією з причин чого стала й недостатня ефективність регуляторної політики в цій сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Висвітленню результатів сучасного стану розвитку та ефективності функціонування сектору малого підприємництва України присвячені результати багаточисельних досліджень, проведених такими науковцями: Т. Васильцівим, В. Рибчаком, Н. Волощуком, О. Колесніковим, С. Раковичем, С. Симочком. Недостатньою, але все ж, в певній мірі, інформативною основою – характеристикою розвитку малого бізнесу в Україні слугують й статистичні дані на центральному, регіональному, місцевому та мікроекономічному рівнях формування і оприлюднення інформації. Проте дослідження сечасного стану розвитку малого підприємництва через призму виявлення переваг та недоліків регуляторної політики в цій сфері є недостатньо розкритим.

Мета.

Головною метою цієї роботи є дослідження сучасного стану розвитку малого підприємництва в Україні та ефективності регуляторної політики в цій сфері.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: статистичного аналізу та систематизації (для визначення ключових макроекономічних тенденцій функціонування та розвитку сектору малого підприємництва); емпіричного синтезу та узагальнення (для визначення позитивних та негативних аспектів функціонування регуляторної політики держави у сфері розвитку малого підприємництва).

Результати.

Станом на 2017 р. в Україні здійснювало діяльність 322,9 тис. од. малих підприємств та 1,47 млн фізичних осіб-підприємців [4, с. 19-23]. Зазначені показники не можуть вважатися високими, адже в розрахунку на 1 тис. осіб населення припадало лише 7,6 од. малих підприємств та 34,5 фізичних осіб-підприємців, що значно менше, ніж не лише у високорозвинених, але й в державах із середнім рівнем економічного розвитку.

На нашу думку, нераціональною є й сформована в нашій державі структура суб'єктів малого бізнесу. Мова йде про співвідношення фізичних та юридичних осіб, а також представників сектору мікропідприємств, адже для забезпечення стабільного функціонування і розвитку сектору малого бізнесу важливо аби домінуюча частина його представників була саме суб'єктами – юридичними особами.

В Україні на одне мале підприємство – юридичну особу припадає близько 4,5 фізичних особи – підприємці. Суттєвим недоліком потрібно вважати спадну динаміку чисельності вітчизняних суб'єктів малого бізнесу.

Очевидно, що чинників, які призвели до такої ситуації багато. Це і політико-економічна нестабільність в державі, недосконалість й високий рівень ризику економіко-правового середовища бізнесу, складність доступу до ресурсів, ринків, фінансів та інвестицій (зовнішні фактори), і брак кваліфікованих кадрів, висока вартість інвестицій та кредитів, організаційна складність започаткування власної справи (внутрішні перешкоди) [1].

В будь-якому разі, такі тенденції призвели й до зменшення чисельності зайнятих у цьому секторі економіки. Якщо у 2010 р. у вітчизняному малому підприємстві було зайнято 4,95 млн осіб, то до 2017 р. цей показник зменшився до 3,96 млн осіб, що складало лише 80,0%. Більше того, вищі темпи спаду характерні саме для підприємств – 23,1%, тоді як для фізичних осіб-підприємців – 17,6%. Таким чином, є підстави вести мову й про послаблення соціальної ролі малого бізнесу в економіці нашої держави [5].

Хоча, для сектора малого підприємництва України характерне нарощування обсягів господарської діяльності, що є позитивним [3, с. 19; 4, с. 19; 5]). Так, обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) малих підприємств ще у 2010 р. становили 568,3 млрд грн, а до 2017 р. збільшилися до 1482,0 млрд грн (темпи зростання склали 2,6 рази). За 2010-2017 рр. темпи зростання обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) фізичних осіб-підприємців становили 2,8 рази.

Зазначене є додатковим аргументом на користь вищої стабільності і прогнозованості господарювання підприємств, в порівнянні з підприємцями [3, с. 19; 4, с. 19].

На наш погляд, цей аспект потребує врахування й в рамках удосконалення вітчизняної регуляторної політики, що дозволило б або стимулювати відновлення масштабів діяльності малих підприємств, або сприяти зміцненню конкурентних позицій фізичних осіб-підприємців.

Є підстави вести мову про високий рівень ролі сектору малого бізнесу в економіці України.

Так, високою (69,3%, у т. ч. 49,8% – було забезпечено малими підприємствами – юридичними особами та 19,5% – фізичними особами – підприємцями) є частка сектора малого підприємництва у ВВП країни. При цьому, з 2014 р. по 2017 р. цей показник лише збільшувався і виріс на 7,5 в. п., що істотно.

Меншою (але також суттєвою) є роль сектора малого підприємництва у обсязі реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) національної економіки. Відповідні показники у 2017 р. становили 24,9%, 17,8% та 7,1%. Варто звернути увагу на те, що аналізований показник з 2011 р. по 2017 р. мав виключно висхідну динаміку. У 2011 р. його значення становило 19,2% та до 2017 р. збільшилося на 5,7 в. п.

Ще вищими були значення частки вітчизняних суб'єктів малого підприємництва у загальній чисельності суб'єктів господарювання в Україні. За 2010-2017 рр. представники сектора малого підприємництва стабільно обіймали понад 99,0% всіх економічних агентів нашої держави. Хоча, співвідношення часток малих підприємств та фізичних осіб-підприємців в економіці України (як 17,9% до 81,2%) є, скоріше, свідченням критичного інституційно-організаційного дисбалансу, на який важливо звернути увагу під час удосконалення регуляторної політики розвитку малого підприємництва України.

Високою, хоча й меншою, ніж за чисельністю суб'єктів господарювання, залишається роль вітчизняного сектора малого бізнесу у створенні робочих місць. Станом на 2017 р. на суб'єкти малого підприємництва припадало 48,6% зайнятості в економіці країни. При цьому 20,4% забезпечували малі підприємства та 28,2% – фізичні особи-підприємці, що одночасно є й певним аргументом на користь раціональної підтримки державою функціонування такого інституту, як фізичні особи – підприємці.

За 2010-2017 рр. (попри провал у 2011-2013 рр.) спостерігалось певне посилення ролі сектору малого бізнесу в забезпеченні зайнятості населення. Відповідний показник у 2010 р. становив 46,0% та до 2017 р. зріс на 2,6 в. п.; у більшій мірі був спричинений саме створенням нових робочих місць у сегменті фізичних осіб-підприємців, де було забезпечено 2,3 в. п. зростання

за 2010-2017 рр.

Тракування наведених даних і тенденцій неоднозначне. Дійсно, з одного боку, вказане є свідченням високої ролі сектору малого бізнесу, але, з іншого (і це, на наш погляд, більш справедливий висновок), – навпаки, слабкості системи національного господарства в цілому і нерациональності структурних пропорцій, що тут утворилися. Попри зорієнтованість об'єкта дослідження на розвиток сектора малого підприємництва, все ж вважаємо, що при удосконаленні державної регуляторної політики важливо опиратися на загальнонаціональні інтереси. Відтак, важливо таргетуватися не тільки на кількісні параметри розвитку сектору малого бізнесу, але й на формування раціональніших структурних характеристик [7].

Більш якісні висновки в контексті передумов ключових макроекономічних тенденцій функціонування та розвитку сектору малого підприємництва можна зробити на підставі даних в обсязі та структурі його активів. Так, за 2010-2017 рр. активи вітчизняних малих підприємств суттєво зросли – у 2,1 рази, сягнувши позначки 2,7 трлн грн. При цьому відбулися й динамічні зрушення в складі капіталу. Так, при прирості необоротних активів за цей період на 82,3% приріст оборотних активів був значнішим – у 2,3 рази, що є свідченням зміщення акцентів з виробничих видів економічної діяльності більше в русло комерційно-торговельних.

Зростання активів малих підприємств України за 2010-2017 рр. у більшій мірі відбулося за рахунок приросту довгострокових (2,6 рази) та короткострокових (3,0 рази) зобов'язань, що об'єктивно послабило фінансову стійкість сектора малого бізнесу, адже призвело до зростання частки зобов'язань в порівнянні з власним капіталом підприємств. Так, частка довгострокових зобов'язань в структурі активів вітчизняних малих підприємств у 2010 р. становила 16,8%, тоді як до 2017 р. вона зросла до 20,4%. Відповідні показники щодо короткострокових зобов'язань склали 48,8% та 69,3%. Таким чином, сумарна частка зобов'язань збільшилася до 89,7%, що є свідченням наднизької фінансової стійкості цього сектора національного господарства держави.

Ці тенденції не могли не позначитися на погіршенні фінансово-економічного стану вітчизняного малого бізнесу, зокрема сектору юридичних осіб – малих підприємств. Для аналізованого сектору економіки у 2010-2017 рр. характерним був виключно від'ємний фінансовий результат, що призвело й до незадовільних значень рентабельності підприємств.

Особливо відчутними стали низькі значення рентабельності інвестиційного капіталу – «мінус» 26,6% у 2017 р. Хоча й рентабельність власного капіталу (як одна із ключових характеристик інвестиційної привабливості бізнесу) також залишалася негативною – «мінус» 7,5%. До позитивного можна віднести хіба певне підвищення рівня показників рентабельності вітчизняних малих підприємств за 2010-2017 рр.

Одним із ключових чинників погіршення фінансово-економічного стану малих підприємств України було зниження рівня їх ділової активності. Зокрема тривалість одного обороту запасів у 2017 р. склала 83 дні, що далеко не може вважатися високим значенням навіть для найбільш трудомістких видів економічної діяльності та таких, для яких характерна висока тривалість обороту активів і ресурсів. Більше того, в малому бізнесі оборотність активів та запасів традиційно вища. Натомість, низькими слід вважати значення всіх показників ділової активності вітчизняних малих підприємств, частина яких ще й знизилася за останні сім років.

Особливо негативними слід вважати значення параметрів фінансової стійкості малих підприємств України. Так, за 2010-2017 рр. істотно погіршилися такі коефіцієнти: фінансової незалежності (на 0,24) фінансової стабільності (на 0,41), фінансового ризику (на 0,41), маневреності власного капіталу (на 0,65) та забезпеченості оборотних активів власними коштами (на 0,25). Значення практично всіх цих показників опустилися нижче прийнятого рівня, що дає підстави вести мову про низку фінансову стійкість вітчизняного сектора малого бізнесу.

Відтак, в процесі удосконалення регуляторної політики держави у сфері розвитку малого підприємництва важливо забезпечити не лише покращення її технічних процедур, але й сприяти значному спрощенню рівня доступу і витратомісткості залучення та використання ресурсного,

зокрема фінансового, забезпечення здійснення комерційної господарської діяльності.

На сучасному етапі поступу національної економіки погіршилися й базисні параметри ліквідності вітчизняних малих підприємств. Так, за 2010-2017 рр. знизилися значення таких коефіцієнтів: абсолютної ліквідності (на 0,01), швидкої ліквідності (на 0,22), загальної ліквідності (на 0,29) та критичної ліквідності (на 0,21), що, на нашу думку, ускладнило спроможність суб'єктів сектора малого бізнесу до швидких своєчасних розрахунків з кредиторами та зовнішніми контрагентами. Це загрозовано, оскільки безпосередньо призводить до нарощування схильності малих форм господарювання до їх банкрутства.

Зазначене актуалізує важливість інституціоналізації нових більш якісних та ефективних інституцій фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу, а також елементів бізнес-інфраструктури здатних допомогти забезпечити вихід суб'єктів малого підприємництва зі скрутного фінансового стану.

Про все ще існуючий потенціал відновлення обсягів господарської діяльності та нарощування виробничих потужностей вітчизняних малих підприємств свідчать показники їх майнового стану. Зокрема, за останні сім років підвищилися показники фондовіддачі (на 0,86) та фондоозброєності малих підприємств (на 69 тис. грн/особу). Хоча залишаються проблеми з високим рівнем зносу та низькими темпами оновлення основних засобів в аналізованому секторі економіки.

Зауважимо, що під час модернізації регуляторної політики розвитку малого підприємництва України достатня увага має бути приділена й зростанню соціальних аспектів розвитку сектора малого бізнесу. Аргументів тут не менше, ніж в економічному аспекті відношенні. Так, до прикладу, попри інституціоналізацію критерію 50 осіб зайнятих для малих підприємств у 2017 р. в середньому зайнятість становила 5 осіб персоналу, а за 2010-2017 рр. цей показник знизився на 16,7% – з 6 до 5 працуючих.

Середньомісячна заробітна плата у 2017 р. становила 4171 грн, що в незначній мірі відхилялося від законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати, а середні в розрахунку на одне підприємство витрати на соціальні заходи ледь перевищили 10 тис. грн.

При цьому, до позитивної можна віднести тенденцію до зростання витрат на персонал в розрахунку на одне підприємство з 17,1 тис. грн у 2010 р. до 56,6 тис. грн у 2017 р. (у 3,3 рази), а також витрат на оплату праці в розрахунку на одне підприємство – з 12,9 тис. грн у 2010 р. до 46,4 тис. грн у 2017 р. (у 3,6 рази).

Спостерігаються й позитивні зрушення в продуктивності праці на малих підприємствах, але вони, у значно більшій мірі, обумовлені інфляційними процесами та неоднаковими темпами зростання виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), в порівнянні з тенденціями зайнятості на підприємствах малого бізнесу України [3, с. 157-210; 4, с. 75-99].

В процесі удосконалення вітчизняної регуляторної політики розвитку малого підприємництва важливо вести мову й про усунення критичних деформацій і диспропорцій функціонування цього сектору економіки в просторово-структурному аспекті. Передусім, акцентуємо увагу на регіональних нерівномірностях. До прикладу, коефіцієнт диференціації (за виключенням даних Донецької і Луганської областей) чисельності малих підприємств в розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у 2017 р. збільшився у 1,2 рази (різниця між Чернівецькою областю (41 підприємство) та м. Києвом (279 од.) [9, с. 21-101])

Суттєво різняться й масштаби господарської діяльності в розрахунку на одне мале підприємство. До прикладу, обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) в середньому на одному малому підприємстві у 2017 р. в Закарпатській області становили 2,7 млн грн (найнижче значення), а у м. Києві – 6,0 млн грн, Дніпропетровській та Київській областях – по 5,0 млн грн (найвищі значення). Відповідно, відмінність становила 2,22 та 1,85 рази.

При цьому масштаби діяльності не достатньо тісно корелювали з її результативністю. Попри те, що у більшості регіонів держави спостерігалися позитивні значення рентабельності

господарської діяльності до оподаткування, у низці областей цей показник був від'ємним, зокрема у Донецькій області – «мінус» 14,8%, у Кіровоградській області – «мінус» 4,2%, у Тернопільській області – «мінус» 29,0%, у Хмельницькій області – «мінус» 10,7%, у м. Києві – «мінус» 4,8%.

Зазначений чинник позначився й на нерівномірному територіальному розподілі прибуткових та збиткових малих підприємств в Україні. У 2017 р. найнижчою була збитковість у Кіровоградській (19,3%), Луганській (20,4%) та Тернопільській (20,9%) областях; найвищою – у м. Києві (33,9%), Рівненській (30,5%), Харківській та Чернівецькій (по 30,4%) областях.

Підтвердженням суттєвих просторово-структурних диференціацій функціонування та розвитку сектору малого підприємництва в Україні слугує й інформація відносно рівня продуктивності праці. Зокрема, в середньому по державі даний показник становив 892,8 тис. грн, але вищими за цю позначку були лише значення у Дніпропетровській та Київській областях, м. Києві, у решті регіонах продуктивність праці була нижчою.

Варіювалися й показники рівня оплати праці. Так, середньомісячна заробітна плата на малих підприємствах України у 2017 р. склала 4173 грн. Показник Херсонської області становив 3217 грн, що було на 23,0% менше середньодержавного, тоді як значення показника у м. Києві (5725 грн) було на 37,2% вище середньодержавного.

Менш помітними були регіональні диференціації відносно ролі малих підприємств України в забезпеченні зайнятості. В середньому в державі показник склав 5 осіб в розрахунку на одне підприємство при найвищих значеннях у 6 осіб та найнижчих – 4 особи зайнятих.

Як показало дослідження, для України характерні й диференціації в динамічних аспектах функціонування та розвитку сектору малого підприємництва. Так, якщо в середньому по державі кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення за 2010-2017 рр. скоротилася (на 2,6%), то для багатьох регіонів характерний доволі суттєвий приріст цього показника – у Вінницькій та Кіровоградській областях темпи приросту склали 22,2%, у Чернігівській області – 25,6%, у Київській області – 29,3%, у Черкаській області – 32,7% [8, с. 47-188; 9, с. 21-101]).

В динамічному аспекті до позитивного можна віднести якісні зрушення за такими ключовими параметрами функціонування малих підприємств, як обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) в розрахунку на одне підприємство (показник збільшився у 2,9 рази за 2010-2017 рр.), частка збиткових підприємств (яка скоротилася на 13,7%), рентабельність господарської діяльності (яка зросла на 2,1%), продуктивність праці (показник зріс у 3,4 рази). Попри розбіжності у темпах нарощування відповідних показників, загалом в областях України в переважній більшості характерні аналогічні тенденції.

При цьому, до негативного віднесемо ситуацію з тенденцією до зниження рівня зайнятості на малих підприємствах у всіх (окрім Одеської, Харківської та Чернівецької областей) регіонах України.

На підставі вище наведеного, доречно вести мову про необхідність урахування потреби в мінімізації чинників, а також проявів та наслідків зростання просторово-територіальних диспропорцій і диференціацій в процесі удосконалення вітчизняної регуляторної політики розвитку сектору малого підприємництва.

Різняться й дані щодо обсягів та ефективності функціонування вітчизняних малих підприємств за видами економічної діяльності [6]. Так, можна зробити висновок, що порівняно вищим був рівень ефективності господарської діяльності в такому виді економічної діяльності, як сільське, лісове та рибне господарство (обсяги реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) тут у 2017 р. становили 2,4 млн грн; частка збиткових підприємств складала лише 13,9%; позитивною була рентабельність господарської діяльності, на рівні 14,4%; продуктивність праці становила 772,7 тис. грн; кількість зайнятих в середньому на одному підприємстві – 6 осіб) [4, с. 138-139, 143-144, 151-152, 213-214, 239-240]).

За порівняно високими обсягами реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) та продуктивністю праці можна виділити функціонування малих підприємств у торгівлі (0,9 млн грн в

середньому на одне підприємство та 1957,8 тис грн в розрахунку на одного зайнятого), фінансовій та страховій діяльності (1,9 млн грн та 1050,3 тис. грн), будівництві (2,2 млн грн та 736,8 тис. грн), промисловості (1,6 млн грн та 640,2 тис. грн).

Позаяк, практично для всіх видів економічної діяльності проблемними залишаються такі аспекти, як: високий рівень збитковості, низька (а подекуди – від'ємна) рентабельність господарювання, обмежена зайнятість [7]. Вважаємо, що на ці аспекти слід додатково звернути увагу органам влади в процесі подальшого удосконалення вітчизняної регуляторної політики розвитку малого підприємництва в Україні.

Потрібно додати, що як позитивні, так і негативні зрушення характерні для вітчизняного сектора малого підприємництва в динамічному аспекті [2]. Так, до сприятливих відносно розвитку та реалізації соціально-економічного потенціалу підприємницького сектору за 2010-2017 рр. відносимо: збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 8,0 раз в сільському господарстві, 7,0 раз на транспорті, складському господарстві, поштової та кур'єрській діяльності, 6,0 раз в сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; скорочення частки збиткових малих підприємств та зростання продуктивності праці у всіх видах економічної діяльності та рентабельності господарської діяльності (за винятком промисловості, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, фінансової та страхової діяльності, професійної, наукової та технічної діяльності), збереження наявних робочих місць, а також підвищення рівня оплати праці [4, с. 138-139, 143-144, 151-152, 213-214, 239-240].

При цьому, потрібно звернути увагу на невисокі обсяги господарювання, продуктивності праці та від'ємну рентабельність у низці видів економічної діяльності малих підприємств, зниження зайнятості у сфері операцій з нерухомим майном та освіті. Окрім того, під час удосконалення регуляторної політики вельми важливо аби її положення також опиралися на стимулювання і підтримку розвитку малих суб'єктів господарювання у тих видах економічної діяльності, що традиційно привабливі і перспективні для представників сектора малого бізнесу. Мова йде про готельно-ресторанний бізнес, тимчасове розміщення й організацію харчування, сектор професійних ділових та споживчих послуг, а також такі функціональні сфери активності, як інноваційна діяльність, аутсорсинг, виконання замовлень з дрібних ринкових послуг, побутове обслуговування населення, інформаційно-аналітична діяльність, консалтингові послуги і т. ін.

Висновки і перспективи.

На сучасному етапі розвитку економіки України функціонування сектору малого підприємництва нестабільне. Наявні прояви покращення окремих важливих економічних аспектів (збільшення обсягів реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) у 2,6 рази в секторі юридичних осіб та у 2,8 рази в сегменті фізичних осіб-підприємців за 2010-2017 рр., зростання частки малого бізнесу у ВВП (до 69,3% у 2017 р.) і в загальній кількості суб'єктів господарювання, нарощування активів та капіталу (до 2,7 трлн грн на поч. 2018 р.), підвищення продуктивності праці (до 892,8 тис. грн у 2017 р.)) та соціальних (зростання частки суб'єктів малого підприємництва у загальній кількості зайнятих в економіці (до 48,6% у 2017 р.), підвищення рівня витрат на персонал та на соціальні заходи) параметрів, але на тлі нереалізованості ключових складових потенціалу малого бізнесу в господарській системі країни, формування середнього класу та підвищення рівня якості життя населення.

Базисними недоліками розвитку малого підприємництва України, на подолання яких важливо таргетувати більш якісну і ефективну державну регуляторну політику, залишаються: зменшення кількості та мала чисельність (зокрема, діючих) суб'єктів малого бізнесу, загалом і в розрахунку на одиницю населення, низька фінансово-економічна ефективність та слабкий фінансово-економічний стан малих підприємств, високий рівень збитковості господарювання, мала чисельність зайнятих і самозайнятих у цьому секторі економіки, скорочення наявних робочих місць, критичні диспропорції та деформації в розвитку сектору малого бізнесу у просторовому та

галузевому аспектах.

Для вітчизняного сектору малого підприємництва характерні й недоліки системно-структурного характеру, як-от – нераціональні співвідношення з-поміж секторів малих підприємств, фізичних осіб-підприємців та мікропідприємств; невиконання ролі цим сектором економіки інноваційно-технологічного партнера представників великого і середнього бізнесу, забезпечення соціально-економічного розвитку територій (зокрема позаміських поселень), вирівнювання соціально-суспільних диспропорцій; низька активність зі створення і впровадження стар-апів, перетворення об'єктів малого бізнесу в середні, а надалі – у великі форми господарювання і т. ін.

Перспективи подальших досліджень з даної проблематики полягають у оцінюванні потенціалу розвитку у сфері функціонування сектору малого підприємництва України та розробці рекомендацій для покращення регуляторної політики в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Васильців Т.Г. Обґрунтування стратегічних завдань державної політики розвитку малого підприємництва в малих містах України. *Економічний дискурс*. 2016. № 3. С. 58-65.
2. Волощук Н.Ю., Ракович С.С., Симочко С.Р. Державне регулювання у сфері активізації розвитку малого підприємництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14, С. 100-105.
3. Діяльність суб'єктів малого підприємництва за 2010 рік : стат. збір. Київ : ДССУ, 2011. 204 с.
4. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за 2017 рік: стат. збір. Київ : ДССУ, 2018. 329 с.
5. Державна регуляторна служба України. URL : <http://www.drsgov.ua>. (дата звернення: 27.09.2018)
6. Колесніков О.А. Регуляторна політика: світовий досвід правового забезпечення. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого*. 2013. № 1 (12). С. 185-196.
7. Рибчак В. І. Проблеми формування механізму державного регулювання малого бізнесу в Україні. *Університетські наукові записки*. 2006. № 3-4 (19-20). С. 379-382.
8. Статистичний збірник «Регіони України» 2013. Частина II. Київ : ДССУ, 2014. 733 с.
9. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Частина II. Київ : ДССУ, 2018. 682 с.

Статтю отримано: 17.01.2019 / Рецензування 25.02.2019 / Прийнято до друку: 21.03.2019

Marta Barna

Dr. Sci. (Econ), Associate Professor, First Vice-Rector
Lviv University of Trade and Economics
Lviv, Ukraine

E-mail: martabarna@ukr.net

Svitlana Moroz

Head of the Poltava Branch
Kharkiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise named after M. S. Brkarius
Poltava, Ukraine

E-mail: svitmoroz@gmail.com

MODERN CONDITION OF SMALL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE AND EFFICIENCY OF REGULATORY POLICIES IN THIS SPHERE

Abstract

Introduction. The stable functioning and qualitative development of enterprises of the small business sector largely depend on the state's effective regulatory policy in a modern economy. Necessary are regulatory measures of the state in relation to entrepreneurship development, increase their efficiency, improvement of methods of influence on entrepreneurial activity, which will help to equalize cyclical tendencies in the functioning of small businesses, increase their social role in the social and economic development of regions and the country as a whole. In this regard, it is expedient to study the current

state of small business development through the prism of identifying the advantages and disadvantages of regulatory policy in this area.

Methods. General scientific and special methods are used: statistical analysis and systematization; empirical synthesis and generalization in the process of research.

Results. The article covers the existing manifestations of improvement of certain important economic indicators: increase of sales volumes, growth of the share of small business in GDP and in the total number of economic entities, increase of assets and capital, increase of labor productivity and social parameters. The shortcomings of small business development in Ukraine were identified, among them: a decrease in the number of small business entities, low financial and economic efficiency, weak financial and economic status of small enterprises, high level of profitability of economic activity, small number of employed and self-employed in this sector of the economy, reduction of available workers places, critical imbalances and deformations in the development of the small business sector in the spatial and sectoral aspects.

Discussion. Since regulatory policy plays a strategically important role in the functioning of the small business sector, the study of its effectiveness and the identification of deficiencies will allow to form a high-quality business environment favorable for the activation of the entrepreneurial activity of the population, the emergence of new ones, and the improvement of the efficiency of business activities of the small business actors, balanced development of the entrepreneurial sector of the national economy as a whole.

Keywords: development, small business, regulatory policy, financial and economic condition, labor productivity.

References

1. Vasylyciv, T.G. (2016). Obgruntuvannya strategichnyh zavdan derzhavnoi polityky rozvytku malogo pidpryyemnyctva v malyh mistah Ukrainy [Justification of the strategic objectives of the state policy of small business development in small cities of Ukraine]. *Ekonomichnyj dyskurs* [Economic Discourse], 3, 58-65.
2. Voloshhuk, N.Yu., Rakovych, S.S., & Symochko, S.R. (2016). Derzhavne reguluyuvannya u sferi aktyvizacii rozvytku malogo pidpryyemnyctva [State regulation in the field of activation of development of small entrepreneurship]. *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky* [Global and National Problems of the Economy], 14, 100-105.
3. *Diyalnist subyektiv malogo pidpryyemnyctva za 2010 rik : stat. zbir* [Activities of small business entities for 2010: statistical collection]. (2011). Kyiv, Ukraine : DSSU.
4. *Diyalnist subyektiv velykogo, serednogo, malogo ta mikropidpryyemnyctva za 2017 rik: stat. zbir* [Activities of subjects of large, medium, small and microenterprises for 2017: statistical collection]. (2018). Kyiv, Ukraine : DSSU.
5. Derzhavna regulyatorna sluzhba Ukrainy. *www.drs.gov.ua*. Retrieved from <http://www.drs.gov.ua>.
6. Kolesnikov, O.A. (2013). Regulyatorna polityka: svitovyj dosvid pravovogo zabezpechennya [Regulatory policy: world experience of legal provision]. *Visnyk Nacionalnogo universytetu «Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudrogo* [Bulletin of the National University "Legal Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryy], 1 (12), 185-196.
7. Rybchak, V.I. (2006). Problemy formuvannya mehanizmu derzhavnogo reguluyuvannya malogo biznesu v Ukraini [Problems of forming the mechanism of state regulation of small business in Ukraine.]. *Universytetski naukovy zapysky* [University Scientific Notes], 3-4 (19-20), 379-382.
8. *Statystychnyj zbirnyk «Regiony Ukrainy» 2013. Chastyna II* [Statistical section «Regions of Ukraine» 2013. Part II]. (2014). Kyiv, Ukraine : DSSU.
9. *Statystychnyj zbirnyk «Regiony Ukrainy» 2018. Chastyna II* [Statistical section «Regions of Ukraine» 2018. Part II]. (2018). Kyiv, Ukraine : DSSU.

Received: 01.17.2019 / Review 02.25.2019 / Accepted 03.21.2019

